

BRĂTIENII LIGII CULTURALE

RADU PETRESCU*

Anul acesta se împlinesc 121 de ani de la fondarea Ligii Culturale, asociație de drept privat fără scop lucrativ care a urmărit în permanență realizarea solidarității și conștiinței naționale atât de necesare înfăptuirii marelui ideal al Unirii tuturor românilor, având o contribuție decisivă la împlinirea viselor mai multor generații prin realizarea Marii Uniri din 1918.

Sub imboldul necesității apărării românilor din Transilvania, din inițiativa scriitorului Ioan Slavici și a studenților transilvăneni ce studiau în București, la 15 decembrie 1890 a fost înființată Liga pentru Unitatea Culturală a Românilor, transformată rapid în Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor din diasporă cu cei din vechiul Regat. Imediat după declanșarea primului război mondial, acutizându-se necesitatea înfăptuirii unirii politico-statale, ea preia numele de Ligă pentru Unitatea Națională a Tuturor Românilor (1914-1918). După înfăptuirea României Mari, își va relua numele de Ligă Culturală, desfășurând activități fructuoase pe linia conlucrării pașnice cu minoritățile naționale prin cunoaștere și respect reciproc, întrerupte dramatic prin desființarea abuzivă a Ligii de către regimul comunist în vara anului 1948.

Să ne reamintim de președinții Ligii Culturale din perioada 1890-1948, mari patrioți și buni organizatori, caracterizați printr-un entuziasm debordant: profesorul Alexandru Orăscu (1890-1892), Grigore Brătianu (1892-1893), V. A. Urechia (1893-1897), Mihail Vlădescu (1897-1903), Petre Grădișteanu (1903-1908), Sava Șomănescu (1908-1910), Virgil Arion (1910-1914), preotul Vasile Lucaciu (1914-1918), profesorul Nicolae Iorga (1919-1940) și dr. Constantin Angelescu (1941-1948).

Importante personalități din sfera culturii și politicii au fost membri ai Ligii, deținând poziții cheie în cadrul structurilor de conducere la nivel național. Printre aceștia, un rol important au jucat Ioan Slavici, Simion Mândrescu, Simion Mehedinți, Mihail Dragomirescu, Petre P. Negulescu, George Murnu, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Nicolae Filipescu, Constantin C. Arion, Maica Smara, Octavian Goga, Traian Vuia, Nicolae Titulescu, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu și mulți alții.

La 15 decembrie 1890, în cadrul unei noi ședințe a studenților și a personalităților care luaseră parte la adunările anterioare, s-au pus bazele organizatorice și programatice ale Ligii Culturale, iar la 17 decembrie a fost ales primul Comitet Provizoriu, format din 21 de persoane (11 studenți și 10 personalități). Studenții aleși în

* Filiala București a Societății de Științe Istorice din România.

Comitet erau următorii: Nicolae Vicol, Petru Flor, Simion Mehedinți, Petre P. Negulescu, Constantin Cernescu, Ioan Lupulescu, Alexandru Tălășescu, George Murnu, Mihail Dragomirescu și Petre Patriciu. Dintre cele 10 personalități, alături de Grigore T. Brătianu (avocat și mare proprietar la Tigveni, Argeș), făceau parte următorii: Alexandru Teodoru, Alexandru Orăscu (senator și rector al Universității București), Nicolae Ionescu (deputat și profesor universitar), Vasile Maniu (avocat), Ionel Grădișteanu (deputat), Christu Negoescu (deputat și profesor), preotul Simeon Popescu (profesor universitar), Nicolae Barbu (profesor) și Dumitru Marinescu-Bragadiru (industriaș și mare proprietar).

În funcția de președinte al Comitetului provizoriu a fost ales Alexandru Orăscu, ca secretar Ioan Lupulescu, iar casier Grigore T. Brătianu. S-a stabilit ca alegerea Comitetului să se facă din doi în doi ani de către Adunarea Generală.

Statutele Ligii prevedeau, printre altele, și înființarea de secțiuni în diferite localități. Entuziasmul fiind fără margini la scară națională, s-au constituit chiar în 1890 – în ordine alfabetică - secțiuni în orașele Bârlad, Brăila, Buzău, Craiova, Focșani, Galați, Giurgiu, Pitești, Târgoviște, Turnu Severin, Turnu Măgurele. În același an au apărut și primele secțiuni ale Ligii din străinătate, respectiv la Anvers, Berlin, Bruxelles, Halle, Liege, Londra, München, Oxford, Paris și altele.

Era imposibil ca membrii unei familii argeșene care a jucat un rol atât de important în destinul României – BRĂTIANU -, să nu se implice direct sau indirect în activitățile Ligii Culturale, prin racordare la interesele politicii interne și externe a țării.

Liberalii Ion C. Brătianu (2 iunie 1821-16 mai 1891) și Dimitrie C. Brătianu (1818-8 iunie 1892), personalități politice de prim rang ce au deținut inclusiv mandatul de prim-ministru, nu se puteau implica direct în acțiuni considerate în epocă a fi „iredentiste” datorită necesității păstrării în continuare a bunelor relații cu Imperiul Austro-Ungar, în urma semnării în octombrie 1883 a tratatului secret cu Tripla Alianță (Austro-Ungaria, Germania și Italia) ce oferea României garanții de securitate față de o posibilă agresiune din partea Rusiei țariste. Acest lucru nu i-a împiedicat însă să protejeze discret acțiunile Ligii Culturale, deși liberalii nu mai erau la putere în ultimii ani ai vieții acestora, cu toate protestele reprezentanților oficiali austro-ungari și ale presei maghiare.

Grigore T. Brătianu (1849 - 27 februarie 1893), nepotul de frate al lui Ion C. Brătianu și Dimitrie C. Brătianu, se înscrie cu litere de aur în istoria Ligii, fiind de departe cel mai important membru al acestei familii ilustre care a decis să se implice de la bun început în bunul mers al Ligii Culturale, jertfindu-și sănătatea, averea și chiar viața în interesul sporirii influenței Ligii la nivel național și al obținerii sprijinului opiniei publice internaționale în favoarea cauzei românilor din Transilvania.

Primul Congres al Ligii a avut loc între 11-13 mai 1891 în sala Ateneului Român, sub președinția lui Alexandru Orăscu, prilej cu care acesta a fost reconfirmat ca președinte al Ligii Culturale. Din Transilvania au participat fruntașii mișcării naționale Vasile Lucaciu, Septimiu Albini și Axente Sever. Al doilea Congres s-a ținut între 21-22 mai 1892, fiind condus tot de Alexandru Orăscu. La Congres, acesta și-a anunțat retragerea, datorită vârstei sale înaintate (75 de ani). A fost ales un nou comitet din care făceau parte Grigore T. Brătianu (președinte), Emanuel N. Antonescu, Ioan Bianu, Gheorghe C. Bursan, Nicolae Costăchescu, Nicolae R. Danielescu, Ioan S. Nenițescu și Ioan Lupulescu.

La Congres, Grigore T. Brătianu remarcă faptul că Liga dispunea în 1892 de 21 de secții în țară (se înființase între timp și cea din Câmpulung-Muscel) și de trei în străinătate (Anvers, Berlin și Paris - celelalte nu mai activau, în principal datorită reîntoarcerii studenților români în țară, după absolvire, dar și anumitor disensiuni interne).

Congresul din 1892 avea loc după elaborarea *Memorandumului Românilor din Transilvania, Banat și Ungaria* de către conducerea Partidului Național Român din Transilvania, petiție înaintată pe 28 mai 1892 împăratului de la Viena imediat după Congresul Ligii. Destinatarul *Memorandumului* nici măcar n-a deschis plicul înaintat Cancelariei aulice de reprezentății unei delegații formate din 300 de reprezentanți ai românilor asupriți din cadrul tuturor păturilor sociale (plicul sigilat a fost trimis guvernului ungar, fiind descoperit din întâmplare - tot nedeschis - după ocuparea Budapestei, în august 1919, de către trupele române biruitoare).

Grigore T. Brătianu a acționat rapid, iar Liga Culturală a reușit, în perioada iunie-august 1892, să tipărească și să difuzeze, în țară și în străinătate, 3.000 de exemplare ale *Memorandumului*.

Un plic nedeschis și o inițiativă infamă a guvernului ungar care va intenta la Cluj un proces, în aprilie-mai 1894, inițiatorilor *Memorandumului*, soldat cu declanșarea pe plan internațional a unui uriaș scandal, prin informarea promptă a opiniei publice mondiale de către reprezentanții Ligii Culturale și a corespondenților de presă.

După tragica moarte a lui Grigore T. Brătianu, noul Comitet executiv, ales la Congresul din 16-18 mai 1893, s-a constituit pe funcții astfel: V. A. Urechia (președinte), Ionaș C. Grădișteanu (vicepreședinte), Ștefan Periețeanu-Buzău (casier), Ioan Bianu și Ioan Lupulescu (secretari), Gheorghe C. Cantacuzino-Râfoveanu, Gheorghe C. Bursan și Barbu Ștefănescu-Delavrance (membri), Ștefan Sihleanu, Nicolae Costăchescu și Ioan S. Nenițescu (cenzori). Președinte de onoare a fost ales Alexandru Orăscu.

Grigore T. Brătianu (1849-1893). Cu o fire altruistă și liberă de prejudecăți, total diferită de mult prea chibzuitul său tată (Theodor C. Brătianu, militar de carieră și mare proprietar, fidel partizan al partidului conservator), Grigore T. Brătianu și-a făcut studiile secundare în Viena, la liceul Maria Tereza (Theresianum, absolvit ulterior și de un Iuliu Maniu), apoi Facultatea de Drept la Berlin, pe care a continuat-o la Universitatea din Paris, terminată în 1875 cu titlul de doctor în drept.

Omul cu un bogat bagaj intelectual, format la școala germană, cu judecată dreaptă, de o onestitate exemplară și de un patriotism înflăcărat, la revenirea în țară, se va înscrie în partidul liberal, simțindu-se mai apropiat de politica dusă de unchiul său, Ion C. Brătianu și Dimitrie C. Brătianu, dar mai ales de Ion C. Brătianu, la al cărui căpătâi a vegheat în ultimele clipe ale vieții acestuia.

Ajutat de Alexandru Lahovary, bunul său prieten, îmbrățișează pentru o scurtă perioadă magistratura, lucrând timp de câteva luni în calitate de judecător la Tribunalul Mehedinți, de unde a demisionat în semn de protest față de imixtiunile de natură politică asupra justiției. După venirea liberalilor la putere, a fost numit judecător la Tribunalul Brăila și ulterior membru la Curtea de Apel din București. În 1887 a fost ales deputat în județul Teleorman.

Pentru că nici un partid de guvernământ din țară nu puteau lua, oficial, fără pericol, o atitudine hotărâtă în chestiunea națională. Grigore T. Brătianu a fondat Liga Culturală, cu concursul prietenilor săi mai tineri și mai bătrâni, dovedindu-și astfel simțul politic și nebănuite capacități organizatorice.

Ca asociație de drept privat, Liga își putea îndrepta nestingherită activitatea în orice direcție, iar fondatorul, renunțând de bună voie la viața de familie, i-a dat până în ultima clipă a vieții sale – stinsă în mod tragic, dar și suspect (a murit noaptea, în groaznice chinuri, de o presupusă apoplexie cerebrală, cu același prilej dispărând în întregime arhiva Ligii Culturale), în singurătatea unei camere a stabilimentului de lux „Grand Hôtel du Bucarest” – toată tinerețea și energia de care a fost în stare. Nu fusese căsătorit și nu împlinise încă 44 de ani.

Cadavrul tânărului fusese descoperit de personalul hotelului abia la ora 13:30. Căzuse din pat iar capul se afla într-o poziție nefirească, băgat sub pat și cu unele semne de sufocare. La fel de stranie era declarația locatarului din camera aflată sub camera ocupată de Grigore T. Brătianu, care spunea că la ora 4 dimineața auzise zgomote puternice care duraseră mai mult de o oră, dar nu le acordase nici o atenție pentru că în hotel nu era niciodată liniște. Constatarea decesului a făcut-o dr. Wilhelm Kremnitz [soția sa, Mitte K., a fost una din „muzele” lui Mihai Eminescu – n.a.], în prezența procurorului. La autopsie, efectuată de doctorii Ion Cantacuzino și Paul Petrini, s-a constatat că murise de o boală de inimă, dar dacă i s-ar fi oferit ajutor în primele patru ore de la incident, putea fi salvat.

În epocă, moartea sa a trezit multe suspiciuni, în condițiile în care Grigore T. Brătianu era în permanență „curtat” de mulți studenți transilvăneni refugiați la București (de exemplu, Ion Popovici-Bănățeanu, contabil al Ligii, dar și prieten intim cu Titu Maiorescu, și care se întoarce definitiv la Lugoj, chiar când se prăpădea Grigore T. Brătianu). Printre ei se aflau și spioni austro-ungari, a căror misiune putea fi cunoașterea din timp și paralizarea inițiativelor conducerii Ligii Culturale.

Situația semăna izbitor cu un alt caz celebru din 1883 (anul semnării tratatului secret cu Puterile Centrale): Titu Maiorescu și Petre P. Carp au înscenat declanșarea subitei „nebunii” a ziaristului Mihai Eminescu, ce devenise extrem de incomod intereselor guvernului conservator, operațiune la care s-au raliat, din păcate, în necunoaștință de cauză, atât Ioan Slavici, cât și Ion Luca Caragiale. Acele interese de natură politică s-au conjugat în mod misterios cu rolul nefast jucat de așa-zișii prieteni ai poetului, studenții transilvăneni Gheorghe Ocășanu și Gheorghe Secășanu, despre care s-a aflat abia după 1990 că fuseseră infiltrați de serviciile de spionaj austro-ungare în conducerea societății patriotice „Carpații”, precursora Ligii Culturale.

Insistența cu care Grigore T. Brătianu, cu mai puțin de trei săptămâni înaintea morții sale, dorise să-i împărtășească personal un secret liderului opoziției, Dimitrie A. Sturdza, la care avea acces permanent, amplifică respectivele suspiciuni.

„Luni 8 februarie 1893
București

Stimate Domnule Sturdza,

Am mare nevoie de sfatul Dumitale.
E vorba de viitorul României și al Românilor.
Când aş putea să fiu primit de Dumneata într-o seară, după masă?
S-ar putea mâine, marți seara?
M[î]ncuri nu pot decât de la 9 ore înainte. Joi și sâmbătă nu pot de fel.
Vă rog să binevoiți, Domnule Sturdza, a primi încredințarea adâncului meu respect.

Gr. T. Brătianu“.

Cauza renașterii românismului pierdea în Grigore T. Brătianu unul din cei mai devotați și mai entuziaști luptători, care nu mai trăia decât pentru Ligă, necruțând nici muncă și nici avere când era vorba de triumful acesteia.

Nu trebuie uitat faptul că acesta menținea legături aproape zilnice cu directorii ziarelor din Bruxelles, Berlin, Paris, Roma, Milano, etc., trimițându-le în permanență articole argumentate privind chestiunea română, dezmințind în permanență neadevărurile propagate de presa străină, și în primul rând de cea budapestană și vieneză.

De exemplu, în septembrie 1892 transmitea oficiosului austriac „Die Presse” solicitarea de a publica o dezmințire față de afirmațiile biroului de presă maghiar, preluate automat de Viena, privind amestecul Ligii Culturale în redactarea în 1892 a *Replicei Junimii Academice Române din Transilvania și Ungaria* [lucrare colectivă, elaborată de studenți români din mai multe țări, sub coordonarea lui Aurel C. Popovici - 1892], care combătea „Răspunsul” dat tot în 1892 de junimea academică ungară [opera românului renegat Moldovan Gergely - n.a] *Memoriului studenților universitari din România privind situația românilor din Transilvania și Ungaria*, redactat la București în 1891.

În realitate, suspiciunile maghiare erau în parte justificate. Datorită sensibilității subiectului, Liga Culturală acționa de multe ori clandestin, trimițându-și la Graz secretarul, pe Ioan Lupulescu, pentru a supraveghea bunul mers al elaborării „Replicei”, subvenționând cu fondurile necesare publicarea și distribuirea acesteia către presa internațională și personalitățile românofile din mai multe țări.

În acest sens, este semnificativă scrisoarea trimisă de Ioan Lupulescu lui Grigore T. Brătianu

„Graz, iulie 1892

Iubite Domnule Brătianu,

Vă trimit aci două scrisori pe care la va traduce în italienește dl. Frolo [profesorul universitar Gian Luigi Frolo, stabilit în România - n.a.].

N-am încredere în puterea de viață a Italianului care ne lucrează aici deoarece are un stil prea de ziarist.

N-ajunge atât, limbă elegantă ne trebuie. Lucrul trebuie făcut cam repede.

Dl. Mazăre să se ducă la Göbl [renumita tipografie a fraților Ștefan și Carol Göbl din Pasagiul Român, zonă în care își avea sediul și Liga Culturală - n.a.] și să-i arate din nou ca să pună Replica sub bandă trainică. Totodată să dea ordin acolo ca să facă 32 de pachete, fiecare pachet cu 10 Replce (tot în bandă). Aceste 32 de pachete să se păstreze la Göbl până când veți primi adresele pentru ele. Odată primite adresele, se vor lipi pe ele și se vor duce la poștă.

Scrisoarea dintâi e destinată asociațiilor de studenți italieni, a doua e destinată bărbaților italieni mai frunțași. Numai așa se face treabă.

Toate celelalte adrese italiene cât sunt acolo se vor pune pe Replică îndată ce va fi gata și astfel se vor trimite în ladă la Paris, anunțând oficial secțiunea de acolo ce are de făcut (adecă să le dea la poștă).

Lui Xenopulo [Nicolae Xenopol, a studiat filosofia la Berlin – n.a.] îi trimiteți numai 250 lei. Replica ce o distribue el e destinată pentru Germania și deci poșta e mai puțin. N-avem ce face. Se cer sacrificii. E zadarnică orice codire. Cu cât sacrificiile vor fi mai mari, cu atât cauza va fi mai bine propagată și va câștiga mai mult.

Nu știu ce să mai scriu. A, da. **Stroe** [Stroe D. Brătianu, președintele secției Ligii din Paris și nepotul lui Grigore T. Brătianu - n.a.] ceruse 1.000 lei zicând că va distribui Replica și pe lângă Replică va trimite și câte o scrisoare aceluia căruia îi trimite Replica. E bine așa. Așa trebuie să se facă. De aceia fiindcă banii li s-au trimis, vă rog aduceți-le aminte ca așa să facă și nu altfel.

Măine vor veni altele.

Devotissimo,

Lupulescu“

Momentul istoric al remiterii Memorandumului de către delegația românească în frunte cu dr. Ioan Rațiu, a isterizat maghiarimea șovină din Transilvani, 3.000 de oameni luând cu asalt locuinta din Turda a d-rului Ioan Rațiu, ca în Evul Mediu, folosind bolovani și topoare. Printr-un miracol, familia Rațiu a reușit să se refugieze la Sibiu.

Acesta e momentul în care studențimea din București și Iași, în colaborare cu Liga Culturală și secțiile acesteia din țară, lansează apeluri fierbinți și declanșează simultan, la 14 iunie 1892, mari manifestații de protest în numeroase localități, cu sute de mii de participanți, împotriva barbariilor maghiare. La statuia lui Mihai Viteazul, studenții au mers cu drapele cernite, iar discursurile au fost ținute de studenții Aurel Iliescu, Constantin Vasiliu și Gheorghe Paulian. Întrunirea din București a avut loc în sala „Orfeu” din str. Ion Câmpineanu. Alexandru Orăscu a fost ales președintele întrunirii, iar dintre vorbitori s-au remarcat același Alexandru Orăscu, Grigore T. Brătianu (din partea Ligii), George Panu, Constantin Dissescu, Constantin G. Costa-Floru și studentul Dimitrie Policrat. La încheierea întrunirii, s-a scandat în unanimitate: „Trăiască Românii liberi! Trăiască subjugății! Trăiască Dr. Rațiu!”

Piteștenii au transmis organizatorilor o telegramă, iar câmpulungenii două, cu următoarele texte:

„Pitești, 13 iunie 1892

Președintelui Întrunirii Naționale
Sala Orfeu, București

Noi Piteștenii aderăm în totul la rezoluțiunile voastre, strigând cu (Andrei) Mureșanu. Români din patru unghiuri, acum ori niciodată. Uniți-vă în cuget, uniți-vă în simțiri. Strigați în lumea largă că nația îi călcată, prin intrigă și forță, viclene uneltiri.

Trăiască Neamul Românesc.

Sebastian Hernea, Iosef G. Șreiescu, Ion I. Purcăreanu, George C. Drăghescu, Alex. Popp, Ioan Voicu, Enache Teodorescu, Haralambie Stoianescu. Urmează 134 semnături“.

„Câmpulung, 14 iunie 1892

Președintelui Societății Studenților Universitari «Unirea»

Suntem cu inima și cu sufletul alături cu tineretul nostru la marea întrunire de azi pentru apărarea naționalității române.

Felicitându-vă, mergeți înainte și vom fi alături cu voi.

În numele cetățenilor câmpulungeni cugetători,

Pretor“.

„Câmpulung, 14 iunie

Comitetului Studenților, București

Delegații Câmpulungului pentru manifestație sunt: N(icolae) Iorgulescu, N(ae) Paul, E. Roșanu și G(heorghe) Nicolau.

(Constantin) Trifonescu“.

Ca o paranteză, la chemarea conducerii executive a Ligii, un ultim omagiu îi va aduce lui Grigore T. Brătianu tot Sebastian Hernea, delegat din partea secțiunii Pitești.

Moartea lui Gr. Brătianu a fost un prilej pentru toți românii să-și manifesteze, odată cu întristarea, sentimentele de recunoștință pentru el. La biserica Sf. Gheorghe Nou au fost de față toți membrii familiei Brătianu, în frunte cu Ion I. C. Brătianu, Dimitrie A. Sturdza, generalul Alexandru Cernat, Petre S. Aurelian, Nicolae Flea, Eugen Carada, Petre Grădișteanu, Ionaș Grădișteanu, August T. Laurian, dr. Blasian, Mihai Pherekye, D. Gianni, Alexandru Ciurcu și alți membri ai Clubului liberal, reprezentanții presei, delegații secțiunilor Ligii Culturale. După încheierea ceremoniei religioase ținute pe 2 martie 1893 la biserica Sf. Gheorghe Nou, au vorbit, printre alții, V. A. Urechia (din partea Ligii), fostul ministru Gheorghe D. Pallade (din partea Clubului liberal), Constantin Dimitriu (din partea studenților membri ai Ligii), Nicolae G. Rădulescu-Niger (din partea societății cultural-științifice „Tinerimea Română”), I. Popp Florantin din partea românilor ardeleni și Dimitrie A. Sturdza.

Cortegiul funebru a părăsit biserica Sf. Gheorghe Nou, îndreptându-se spre Gara de Nord, iar rămășițele sale pământești au fost transportate cu trenul prin Pitești până la Curtea de Argeș, fiind înmormântat pe 3 martie 1893 în cavoul familiei sale de la moșia pe care o deținea în comuna Tigveni.

În mai puțin de trei ani, românimea pierduse patru Brătieni: pe Ion C. Brătianu (d. 16 mai 1891), făuritorul României moderne, pe Dumitru C. Brătianu (d. 8 iunie 1892), cel care la 1866, ca primar al Capitalei, îl întâmpina pe prințul Carol cu pâine și

sare, și pe sculptorul fiu al acestuia din urmă, pe Stroe D. Brătianu (d. 15 august 1892) care, deși nu împlinise 20 de ani, se arătase a fi sufletul Ligii și al românilor din Paris. Iar acum venise și rândul președintelui Ligii Culturale, Grigore T. Brătianu, apărătorul românilor subjugăți.

Era deja prea mult pentru familia greu încercată a Brătienilor.

Îndurerăți, frații răposatului, au trimis presei spre publicare o scrisoare cu următorul text:

„Domnule Director,

Vă rugăm foarte mult să publicați în stimabilul D-voastră ziar, atât în numele nostru, precum și în numele fratelui nostru Gheorghe, ce se află bolnav în Franța, mulțumiri rudelor noastre și amicilor prea iubitului nostru frate Grigorie pentru onorurile ce au adus memoriei răposatului. Aceasta a adus oarecare mângâiere la marea nenorocire ce ne-a lovit.

Primiți, domnule Director, asigurarea prea deosebitei noastre considerațiuni.

Constantin Th. Brătianu
Teodor Th. Brătianu“.

Devotamentul său total față de Ligă îl împinsese pe Grigore T. Brătianu la efectuarea unor cheltuieli imense din propria sa avere, situație în care frații săi (în special Gheorghe, cel mai mare) i-au impus o partajare dezavantajoasă a averii părintești, lucru sesizat inclusiv de mandatarul său, Toma Socolescu. Iar la șase luni de la moartea sa, frații n-au prețuit să-i vândă la licitație cărțile din bibliotecă, Luigi Cazavillan fiind acela care le-a cumpărat în bloc pentru a le putea oferi ulterior gratuit Ligii Culturale.

Din noianul scrisorilor și telegramelor de condoleanțe trimise familiei îndurerate, Ligii Culturale și Clubului liberal, am selectat doar pe cele transmise de Dr. Ioan Rațiu din Sibiu și de secțiunea Câmpulung Mușcel.

„Scrisoare

Domnului Ioan Lupulescu
Secretarul Ligii Culturale
București

Condoleanțele mele cele mai sincere pentru pierderea ce au suferit-o românii și Liga Culturală prin moartea marelui patriot, a distinsului și neuitatului ei Președinte, Grigore T. Brătianu, a[le] cărui merite nep[er]itoare pentru Neamul Românesc pururea vor storce lacrimi de durere de la toți amici[i] și cunoscuți[i] sei.

Eternă să-i fie memoria

Dr. I. Rațiu

Sibiu 28/12 februarie [18]93“.

„Telegramă

Domnului V. A. Urechia
Președintele Ligii Culturale
București

Secțiunea Ligei Culturale Câmpulung exprimă prin noi dureroase regrete cu ocazia morții premature a lui Grigore Brătianu, energicului și neobositului luptător al cauzei naționale.

Câmpulung

Președinte P(etre) Pârâianu

Vicepreședinte C(onstantin) Trifonescu“.

Stroe D. Brătianu (25 noiembrie 1872-15 august 1892). Arzând ca o flacără în folosul cauzei naționale, tânărul student Stroe D. Brătianu a desfășurat o activitate febrilă și pătrunsă de aceeași pornire idealistă ce îl caracteriza odinioară și pe tatăl său, fostul prim-ministru liberal Dimitrie C. Brătianu.

A studiat dreptul la Paris, unde și-a consacrat tot timpul liber chestiunii emancipării românilor din Transilvania și Ungaria, reorganizând secția Ligii Culturale pariziene, pe care a reușit să o revitalizeze cu prețul sănătății sale, până la jertfirea de sine.

A înregistrat mari succese de presă, contracarând propaganda mincinoasă la care recurgea guvernul ungar și convingându-i pe mulți publiciști francezi asupra necesității apărării demnității tuturor popoarelor subjugate de acea închisoare a popoarelor pe care o reprezenta imperiul austro-ungar, și în primul rând a românilor.

Sub pseudonimul „Oreste” a semnat numeroase articole adresate celui mai important editor de presă din Franța acelor timpuri, d-na Juliette Adam (1836-1936), directoarea publicației pariziene „Revue des Revues”, determinând-o prin argumentele sale judicioase să-și revizuiască atitudinea sa maghiarofilă și să devină o înfocată românofilă.

Pe 7 aprilie 1891, a reușit să transmită *Memorandumul Românilor din Transilvania, Banat și Ungaria* chiar șefului liberalilor din Anglia, William Ewart Gladstone, cel căruia guvernul liberal îi acordase încă din 1868 titlul de cetățean român de onoare în amintirea prieteniei sincere arătate poporului nostru încă din timpul războiului Crimeei (1853-1856).

Ca președinte ale secției din Paris a Ligii, al cărui suflet devenise rapid, Stroe D. Brătianu a reușit să formeze o echipă redutabilă, din care făceau parte, printre alții, George Moroianu (cel care îl va înlocui, după deces) și alte viitoare personalități cum ar fi medicii profesori universitari Ion Gh. Nanu-Mușcel, Nicolae Staicovici, Anibal Teohari și Nicolae Vicol, arhitectul Ion D. Berindei, diplomatul Constantin Nanu, avocatul Panait Gh. Cantilli, cel mult prețuit de Nicolae Iorga, ș.a.

Se pregătea să-și dea examenul de licență în drept, dar moartea l-a lovit fulgerător, în floarea tinereții, murind în tren, în drum spre casă, între Azuga și Bușteni. Autopsia efectuată de medicul legist Mina Minovici, împreună cu profesorul universitar dr. Constantin Severeanu, a arătat că Stroe D. Brătianu fusese afectat de o fizie pulmonară galopantă. Nu împlinise încă 20 de ani.

Conform dorinței familiei, a avut parte de o înmormântare modestă, la care au mai participat doar Dimitrie A. Sturdza, un reprezentant al Ligii Culturale și un student,

fără să se țină vreun discurs. Într-un gest simbolic, Comitetul Central al Ligii a luat hotărârea ca banii necesari cumpărării coroanei să fie dăruiți elevilor români săraci de la școala de meserii din Brașov.

Radu D. Brătianu (1881 - ?). Mezinul familiei lui Dimitrie Brătianu, s-a născut în anul 1881. După terminarea studiilor secundare în țară, pleacă în 1902 în străinătate, urmând Facultatea de Drept din Paris, absolvind-o cu succes în 1906.

Pe parcursul șederii sale la Paris, reînființează secțiunea Ligii Culturale și reușește să o fuzioneze cu Societatea Studenților Români din localitate. A organizat numeroase întruniri și conferințe, stabilind legături trainice între cercurile românești din întreaga Franță.

Misiunea sa a fost încurajată în permanență de Petre Grădișteanu, un mare patriot care însușește tineretul prin cuvântări pline de patetism [celebru pentru scandalul provocat prin discursul adresat regelui Carol I la banchetul de la Teatrul Național din Iași cu prilejul dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare, 5/17 iunie 1883: „Coroana Majestății Tale e frumoasă, Sire, dar lipsesc câteva perle; fie ca într-o zi să le aibă”, aluzie la provinciile subjugate – n.a.].

A beneficiat de sprijinul unei echipe valoroase, care includea viitoare personalități, printre care profesorii universitari Marin Ștefănescu, Ion Th. Simionescu, Grigore Romniceanu, diplomatul Constantin Diamandy, Emanoil Pake-Protopopescu ș.a.

La revenirea în țară, Radu D. Brătianu va intra în avocatură, devenind în paralel și corespondent al mai multor publicații străine, iar în 1912 va fi numit subdirector al Băncii Ilfov.

S-a căsătorit cu Adina, fiica fostului ministru de finanțe Vasile Lascăr.

T(h)eodor T. Brătianu (12 august 1856 - ?). Fratele mai mic al lui Grigore T. Brătianu va îmbrățișa cariera militară, ajungând la gradul de colonel de cavalerie. După trecerea sa în rezervă, se va retrage la moșia părintească din Tigveni unde va înființa secția Topolog, una din primele secții rurale ale Ligii Culturale.

La nivelul anului 1909, comitetul de conducere al secției Topolog includea următoarele persoane:

președinte T(h)eodor T. Brătianu, vicepreședinte Constantin Constantinescu, casier Ion D. Antonescu, secretar Petre Petrescu, iar membri în comitet erau D. I. Donescu, preotul Nicolae Topologeanu și preotul T. Dumitrescu, în timp ce printre membrii de rând ai secției apăreau, printre alții, Maria Lia Th. Brătianu (născută Bălțeanu), preotul C. N. Topologeanu și Vasilichia preot Topologeanu (învățătoare).

*
* *

Simpla enumerare a celor patru Brătieni implicați în activitatea Ligii Culturale, în perioade și la niveluri diferite, constituie o dovadă elocventă a patriotismului unei familii cu vechi rădăcini în istoria țării, chiar dacă pentru România modernă o rezonanță mai mare o prezintă, poate, copiii lui Ion C. Brătianu, respectiv Ion I. C. Brătianu, Vintilă I. C. Brătianu și Constantin (Dinu) I. C. Brătianu.

Contribuția celor patru Brătieni, prin intermediul participării lor la activitățile Ligii Culturale, la realizarea României Mari, completează în mod fericit realizările mult mai cunoscute ale Ion C. Brătianu și Dimitrie C. Brătianu, dar și frumoasele fapte ale copiilor lui Ion C. Brătianu.

Dintre cei patru Brătieni membri ai Ligii Culturale, studentul teolog dâmbovițean, Gheorghe I. Cotenescu, bunicul meu matern, l-a cunoscut cu siguranță pe T(h)eodor T. Brătianu, președintele secției Topolog. I s-a oferit această șansă în calitate sa de secretar personal al lui Nicolae Iorga (ales secretar general al Ligii la Congresul din 1908) și de funcționar în centrul Ligii Culturale în perioada 1907-1912, însărcinat, printre altele, cu colectarea informațiilor necesare publicațiilor Ligii, dar și cu activități organizatorice, pe linia festivalurilor Ligii și respectiv a convocării secțiilor din țară la Congresele anuale ale Ligii.

După Războiul de Întregire, Liga Culturală va renaște practic din cenușă în momentul preluării conducerii activităților sale de către marele cărturar Nicolae Iorga (ales președinte pe 4 iunie 1919, după Congresul din București), în special după luarea deciziei de a patrona și cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte.

Din nefericire, nefasta asasinare a profesorului Nicolae Iorga, cu sânge rece, de către una din echipele morții desemnate din timp de către conducerea mișcării legionare, urmată de intrarea României în război, va provoca o stagnare a activităților benefice desfășurate de Ligă, doctorul Constantin Angelescu nemaiaivând posibilitatea de a-și dovedi capacitatea organizatorică pe care o arătase cu prisosință în timpul exercitării mandatelor sale de ministru al Învățământului și Cultelor.

Iar în vara anului 1948, regimul comunist va desființa toate vechile asociații culturale, inclusiv Liga Culturală, confiscându-i întregul patrimoniu (în primul rând Palatul Ligii Culturale, zvelta construcție finalizată în toamna anului 1929, ce dăinuie și astăzi vizavi de Palatul Parlamentului).

THE BRĂȚIANUS FROM THE CULTURAL LEAGUE

Abstract

The Cultural League for the Unity of Romanians from Everywhere was founded in December 1890 at the initiative of students from Transylvania as well as of Transylvanian people residing in the Old Kingdom of Romania, including Ioan Slavici and Priest Simeon Popescu.

Personalities of Romanian culture were prominent members of the League, and their political affiliations had no influence on the smooth running of activities carried out by the League. Among them, one can mention Alexander Orascu, Simion Mehedinți, V. A. Urechia, Mihail Vladescu, Priest Vasile Lucaciu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Octavian Goga, Nicolae Iorga and Constantin Angelescu.

With an essential contribution to the Great Romania of 1918 and by promoting unity of the Romanian people, the League extolled, at the beginning, the necessity of providing the required help to the Romanian spirituality in Transylvania against the denationalization process aggressively promoted by the Hungarian Government under Austria's discreet protection.

One can better appreciate the moral capital accumulated by the League in those years, boosted by the size of the protests jointly organized with the Bucharest students' associations, when reading two supportive telegrams sent by intellectuals from Campulung Muscel on the occasion of rallies in support of the Transylvanian Memorandum activists.

The zeal and dedication shown during their short affiliation with the Cultural League shine spotlight on several lesser-known representatives of the illustrious Bratianu family.

Grigore T. Bratianu (1849-1893), a former cashier in the first provisional committee set up in December 1890, who became the second president of the League, ruled energetically but briefly, from 1892 to 1893, and spent most of his money in order to better coordinate efforts carried out by the central committee and League's sections from abroad in defense of the Memorandum activists. The student Stroe D. Bratianu (1873-1892), president of the League's section in Paris, was successfully involved in the same type of activities. Unfortunately, a cruel fate binds these two Bratianus together by their disappearance several months apart, at a rather young age.

This painful loss will have a chilling effect on the potential sympathy that the League benefited from in both the Old Kingdom and beyond the Carpathians, and will lose it during 1895-1914 largely due to interference of politicians interested in rallying the League to intra- and inter-party conflicts, vigorously unmasked by Nicolae Iorga when becoming its member.